

8. Шабалін В. А. Політика і злочинність // Держава і право. – 1994. – № 4. – С. 50
9. Цой Б. С. Соціальні та економічні аспекти реабілітації народів і громадян, репресованих у СРСР з політичних мотивів // Держава і право. 1994. № 12. – С. 12-20.
10. Кримінологія: Словник / За ред. В. П. Сальникова. СПб.: Изд-во "Лань", 1999. – С. 128.
11. Кабанов П. А. Тоталітарна злочинність посадових осіб Радянської держави. Нижньокамськ, 1999. – С. 44.
12. Топорнін Б. М., Барабаш Г. В., Лівшиць Р. З., Шермет К. Ф. Серпневий путч: наслідки та уроки // Радянська держава і право. – 1991. – № 10. – С. 9-19.
13. Шнайдер Г. І. Кримінологія: Пер. з нім. Ю. А. Неподаєва / Под ред. і з предисл. Л. А. Іванова. – М., 1994. – С. 433-448.
14. Кабанов П. А. Політична кримінологія. – Нижньокамськ, 1998.

Ніколаєв В. С., м. Одеса

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Стаття посвячена аналізу некоторых теоретических проблем системы военно-патриотического воспитания молодежи в современной Украине.

The article is devoted to analysis of some theoretical problems of system of military-patriotic education of young people in modern Ukraine.

Захист державного суверенітету здійснюється в різних формах: військовій, дипломатичній, державними органами влади і управління в результаті здійснення своїх повноважень, наданих їм Конституцією та законами, правоохоронними органами.

Військова форма захисту нині є досить актуальною для України і носить злободенний характер. В частині 1 статті 17 Конституції України записано – Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування і правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [1].

Проблема підвищення престижу військовослужбовця і його служби в суспільстві важлива не лише для Збройних Сил, але і для суспільства в цілому. Адже військовослужбовець не відокремлений від суспільства, він походить з нього, живе в суспільстві і захищає його. Підвищення престижу військової служби – складна справа. Свій внесок в її вирішення роблять і держава, і школа, і суспільство, і Церква, і, власне, Збройні Сили.

Особливо актуальною є проблема формування особового складу Збройних сил України. Дотримання конституційного обов'язку відносно проходження військової служби здійснюється на підставі передусім Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" [2] і інших нормативно-правових актів. Не дивлячись на те, що названий Закон повинен втілити в життя перехід до контрактної системи проходження військової служби і поступовий відхід від комплектування підрозділів військової організації держави за призовом громадян, все рівно елементи загального призову залишаються і діють. У вказаному Законі є положення, які обґрунтовують необхідність існування військового обов'язку, в якому відзначається, що він встановлюється з двоєдиною метою: 1) для забезпечення комплектування підрозділів військової організації держави особовим складом і 2) для підготовки громадян до виконання обов'язку по захисту Батьківщини. Саме ці положення Закону є втіленням приписів Конституції України і у своїй сукупності встановлюють конституційний обов'язок.

Служба в Збройних Силах – це частина життя людини, тому для підвищення престижу військової служби необхідно прищеплювати любов до Батьківщини, виховувати в молоді почуття патріотизму. Формування патріотизму виступає як одна з умов подальшого суспільного прогресу. Проблема патріотичного виховання дітей постійно знаходиться в центрі уваги суспільства. Мета суспільства – розробити моделі, що дозволяють включити творчий потенціал особи, що формується, в процес громадського розвитку, але з урахуванням тих норм, які сприяють розвитку кожної особистості і були сформовані в процесі розвитку цього суспільства.

Освіта у рамках загальноосвітніх закладів правомірно розглядається як взаємозв'язок двох процесів (навчання і виховання), що активізують особу на діяльність з опанування громадського досвіду: знаннями, практичними вміннями і навичками, способами творчої діяльності, соціальними відносинами.

Виховання патріотизму у підростаючого покоління покликане сприяти формуванню в Україні громадянського суспільства. Сьогодні патріотизм ідентифікується з любов'ю до малої Батьківщини, готовністю виконати конституційний обов'язок, соціальною толерантністю, у тому числі релігійною і національною, суспільно значущою поведінкою тощо.

У законодавстві, яке регулює питання освіти, визначені вимоги до виховної діяльності, де серед найважливіших названо завдання патріотичного виховання, виховання громадянськості, працьовитості, пошани до прав і свобод людини, любові до навколишньої природи, Батьківщини, сім'ї. У законі відзначається, що зміст освітньої діяльності суспільства має бути орієнтований на виховання патріотизму і громадянськості через формування адекватної світовому рівню загальної культури, інтеграції особи в національну і світову культуру, формування людини, інтегрованої в сучасне суспільство і націленої на вдосконалення цього суспільства.

В педагогічній літературі поняття громадянське, патріотичне виховання розглядаються або як єдине ціле або як синоніми. У трактаті Ж. Ж. Руссо "Еміль або Про виховання" висловлювалася ідея про те, що тільки у вільних народів здійснюється дійсно громадянське виховання; діти, виховані в умовах рівності, навчаються здійснювати діяння, гідні громадян. Руссо намічає три види виховання і три типи вчителя: Природа, Люди і Предмети. Усі вони беруть участь у вихованні людини: природа внутрішньо розвиває наші завдатки і органи, люди допомагають використовувати цей розвиток, предмети діють на нас і дають досвід. Природне виховання не залежить від нас, а діє самостійно. Предметне виховання частково залежить від нас. Виховання – велика справа, і воно може створювати вільну і щасливу людину. Природна людина – ідеал Руссо – гармонійна і цілісна, в ній високо розвинені якості людини-громадянина, патріота своєї Батьківщини [3].

Сучасний стан української освіти вимагає досконального розгляду питань про суть, мету, завдання, зміст і форми освітньо-виховної діяльності суспільства. Процес навчання формується вимогами суспільства і йде паралельно з супутнім йому вихованням. Головне, що характеризує процес навчання – це зміна якостей учня. Кожен акт навчання є зрушення у формуванні особи, причому навчання з точки зору виховання особи не може бути нейтральним. Виховує не лише навчальний матеріал, але і суб'єкт учителя, і суб'єкт учня, засоби і способи навчання,

атмосфера дії, характер матеріалу і його співвідношення з характером учасників навчально-виховного процесу.

Співвідношення виховання і навчання дуже складне і неоднозначне. Ця неоднозначність закладена в самому визначенні поняття "виховання": виховання як процес навчання; виховання як процес формування особи, її моральних і естетичних складових; виховання як формування емоційної (небайдужої) особи; виховання ціннісного відношення до різних сфер дійсності (світогляду, моральних норм); виховання відношення до цінностей як до особисто значущих потреб.

Однією з найважливіших умов розвитку особистості є виховання громадян правової, демократичної держави, здатних до соціалізації, що шанують права і свободи особи, таких, що мають високу моральність, проявляють толерантність, шанобливе відношення до мов, традицій і культури народів.

Патріотичне виховання і трудове виховання складають дві сторони одного процесу розвитку особистості. Молоді потрібна насичена діяльність, орієнтована на суспільно корисні результати, що створює можливості для самостійності і творчості.

Патріотичні риси особи формуються там, де учні залучені не лише в шкільне життя, але й у оточуюче соціальне середовище. У сучасних умовах важливою якістю патріота стає здатність до самовизначення, завдяки якому людина зможе розумно існувати в умовах вибору, тобто в умовах свободи і відповідальності.

Виховання патріотизму вимагає організації системи багатопланового дитячого колективу, системи, а не конгломерату класів, груп, гуртків тощо.

Патріотичне виховання розуміється нами як громадянський обов'язок, що став моральним принципом, усвідомленою готовністю, рішучістю діяти в ім'я інтересів суспільства, особи, що проявляється в спонукальному мотиві до діяльності.

Патріотичне виховання особи можна розбити на три сфери:

1. Емоційно-вольова сфера, в яку входять громадянські якості, такі як активність, чесність, скромність, відповідальність, багатство емоційного життя, громадянська гідність та ін.

2. Пізнавальна сфера, в яку входять громадянські знання. Знання суті національної ідеї, розуміння соціальних явищ, знання юридичних прав громадянина, знання моральних норм; засвоєння загальнолюдських цінностей тощо.

3. Мотиваційна сфера, в яку входять громадянські відносини, відношення до праці, до себе, до людей, до суспільства, до держави, потреба в громадянських вчинках, громадянська позиція.

Патріотичне виховання виступає як визначальна характеристика громадянських відносин і морального виховання. Тому процес патріотичного виховання повинен йти шляхом вироблення позитивного відношення до діяльності, опосередкованої певними цінностями: державою, законами, членами суспільства, іншими державами і народами, власністю, працею, культурою свого народу, природою.

Виходячи з цього патріотичне виховання включає вирішення цілого комплексу завдань: любов і прихильність до сім'ї, дитячого колективу, школи, міста, рідного краю, держави, дбайливе відношення до природи і усього живого, виховання пошани до праці, розвиток інтересу до національних традицій і промислів, формування знань про права людини, знайомство з символами держави, розвиток почуття відповідальності та гордості за досягнення країни, формування толерантності, почуття пошани до інших народів, їх традицій.

Підкреслюючи необхідність військово-патріотичного виховання серед інших напрямів виховної роботи, важливо бачити його своєрідність як специфічного аспекту цілісного виховного процесу. Цій специфіці, на жаль, не приділяється належної уваги в педагогічній теорії і практиці [4, С. 28.].

У літературі (А. А. Аронов, Н. П. Аксенова, Н. М. Конжиєв, В. С. Дивний та ін.) існує певний консенсус відносно критеріїв військово-патріотичного виховання. А. А. Аронов, зокрема, виділяє як критерії військово-патріотичного виховання: наявність в учнів знань, навичок, необхідних для успішного виконання військового обов'язку перед Батьківщиною; високу дисциплінованість майбутніх захисників Батьківщини, безпосередню військово-патріотичну діяльність як чинник формування готовності до захисту вітчизни; свідомий вибір хлопцями-випускниками шкіл військових професій, самовиховання як показник активного, свідомого відношення молодих людей до свого військового обов'язку [4].

Специфіка військово-патріотичної діяльності визначається її предметним змістом. Ця діяльність не належить до розряду матеріально-виробничих, але їй не може розглядатися як чисто духовна. Вона багатоаспектна: матеріальний аспект включає різні форми початкової військової підготовки, шефської роботи,

військово-професійні операції, засвоєння суспільно вироблених способів дій з об'єктами матеріальної культури (створення куточків і музеїв бойової, трудової слави, оформлення військово-спортивних клубів, шефство над пам'ятниками, обелісками, меморіальними комплексами тощо); духовний аспект – освоєння і творення духовних цінностей – любові до Батьківщини, життя, гуманістичних загальнолюдських і соціальних принципів, вироблення норм громадянської поведінки, відношення до військової історії, її конкретних носіїв – ветеранів війни, до сучасних Збройних сил. Найважливішим компонентом духовної сфери військово-патріотичної діяльності є соціально-комунікативний: спілкування з ветеранами, героями війни, воїнами-інтернаціоналістами.

Військово-патріотична діяльність містить в собі певний інваріант особливих проявів особи, які в різних видах діяльності виглядають по-різному [5, С. 13].

До засадничих принципів військово-патріотичного виховання звичай відносять: науковість; гуманізм; демократизм; пріоритетність історичної, культурної спадщини України

Реалізація цих принципів в процесі військово-патріотичного виховання молоді покликана забезпечити розвиток зацікавленого відношення до військової і державної служби, готовності до гідного виконання функцій по захисту Вітчизни і здійснюється у наступних основних напрямках:

– Духовно-моральний напрям – усвідомлення особою вищих цінностей, ідеалів і орієнтирів через розвиток високої культури і вченості, усвідомлення ідеї, готовності до гідного служіння Вітчизні, формування професійно-етичних норм поведінки, якостей військової честі, відповідальності і колективізму.

– Історичний – пізнання нашого коріння, усвідомлення неповторності Вітчизни, її долі, основних положень концепції безпеки країни і військової доктрини, місця і ролі Збройних Сил. Включає ознайомлення із законами держави, особливо з правами і обов'язками громадянина України, з функціями і правовими основами діяльності військової організації суспільства, усвідомлення положень військової присяги, військових статутів, вимог командирів, начальників, старших посадовців.

– Патріотичний – виховання найважливіших духовно-моральних і культурно-історичних цінностей, що відбивають специфіку формування і розвитку нашого суспільства і держави.

- Професійно-діяльнісний – формування добросовісного і відповідального відношення до праці, пов'язаної із служінням Вітчизні. Цей напрям включає мотиви, цілі і завдання, ціннісні орієнтації професійно-діяльнісної самореалізації особи.

- Психологічний – формування у молоді високої психологічної стійкості, готовності до виконання складних і відповідальних завдань в будь-яких умовах, здібності долати тяготи військової і інших видів державної служби. Він включає вивчення і прогнозування соціально-психологічних процесів у військових і інших колективах; профілактику негативних явищ, індивідуально-виховну роботу в процесі професійного відбору і на основі його результатів.

- Напрямок виховання на військових традиціях, що історично склалися, передавалися з покоління в покоління у вигляді порядку, правил і норм поведінки. Найважливішими військовими традиціями, що мають найбільшу виховну дію на молодь, являються: вірність військовій присязі, Бойовому Прапору і Військоморському Прапору; служіння інтересам народу, а не окремим політичним партіям і їх лідерам; вміння стійко переносити труднощі військової служби; гуманне відношення до поверженого ворога, населення зарубіжних країн і полонених.

Мета, завдання, зміст і принципи військово-патріотичного виховання реалізуються на практиці за допомогою функціонування розгалуженої системи, що включає різні ланки, різноманіття шляхів, форм, методів і засобів здійснення цієї діяльності.

Основним інститутом, що забезпечує організацію військово-патріотичної виховної роботи, її функціонування і контроль за її ефективністю і кінцевими результатами, являється держава. Вона організовує процес виховання підрастаючого покоління на рівні дошкільного і раніше усього сімейного виховання, школи, під час здобуття професійної освіти, на рівні місцевих органів самоврядування, в міністерствах, відомствах і так далі. Військово-патріотичне виховання молоді – один з напрямів державної молодіжної політики України.

Система військово-патріотичного виховання включає:

1. Формування і розвиток соціально значущих цінностей, громадянськості і патріотизму в процесі виховання і навчання в дитячих дошкільних установах, в загальноосвітній і вищій школі, в інших типах учбових закладів.

2. Масову патріотичну і військово-патріотичну роботу, організувану і здійснювану державними і громадськими органами і організаціями, органами місцевої влади і управління, органами і організаціями Збройних Сил, військкоматами, організаціями і об'єднаннями воїнів запасу, ветеранів, правоохоронними органами і організаціями, відповідними структурами інших військ (патріотичні і військово-патріотичні, культурно-історичні і воєнно-історичні, військово-технічні і військово-спортивні та інші клуби і об'єднання, спеціальні школи, курси, різні гуртки, спортивні секції; клуби, учбові пункти майбутнього воїна, офіцера; місячники і дні патріотичної роботи, вахти пам'яті, пошукова діяльність, військово-спортивні ігри, походи тощо).

3. Діяльність засобів масової інформації, молодіжних асоціацій, організацій, тією чи іншою мірою спрямована на розгляд, висвітлення і пошук рішення проблем патріотичного виховання, на формування і розвиток особистості громадянина і захисника Вітчизни.

Слід зазначити, що у разі відміни військового обов'язку громадян України у рамках проведення запланованої військової реформи, спрямованої на перехід до комплектування військових підрозділів держави виключно на підставі контракту, тобто до професійної армії, положення, закріплене ч. 2 ст. 65 Конституції України в чіткому розумінні вважатися обов'язком вже не буде. Цей припис можна буде розглядати як право на рівний доступ до військової служби, а також він встановлюватиме конституційні принципи проходження військової служби громадянами України. Відносно конституційного обов'язку по захисту Батьківщини, незалежності і територіальній цілісності держави, суб'єктний склад реалізації не буде навіть звужений і в його проведенні в житті ніяких змін не станеться.

Таким чином, конституційний обов'язок захищати незалежність і територіальну цілісність України та військовий обов'язок мають істотне значення для належного комплектування військових підрозділів держави особовим складом, для навчання її громадян військовій справі і підготовки їх до захисту держави, для чіткого функціонування державного механізму і для забезпечення суверенітету України як суверенної і незалежної держави, в якій людина, у тому числі й її безпека, є найвищою соціальною цінністю.

Особливу цінність для розвитку особистості майбутнього воїна має, в першу чергу, та діяльність, яка пов'язана із захистом Батьківщини. Складовою частиною патріотичного виховання є військово-патріотичне виховання громадян відповідно до закону

України "Про військовий обов'язок і військову службу", який здійснює правове регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку з виконанням ними конституційного обов'язку по захисту Батьківщини.

Література:

1. Конституція України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
2. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232 – XII станом на 21 січня 2010 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2232-12>
3. Руссо Ж. -Ж. Эмиль, или О воспитании. 2-е изд / Ж. -Ж. Руссо. – М., Книгоиздательство К. И. Тихомирова, 1911.
4. Аронов А. А. Воспитывать патриотов: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1989.
5. Буров А. И. Искусство и военно-патриотическое воспитание школьников. – М.: Просвещение, 1975.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10>
7. Офіційний сайт Міністерства оборони України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/>
8. Григоренко Е. И. Защита Отечества и исполнение воинской обязанности гражданами Украины. Конституционно-правовой аспект / Е. И. Григоренко // Проблемы защиты. – Харьков, 2007. – Вып. 89. – С. 34 – 42.

Каретна О. О., НУ "ОЮА"

СПЕЦИФІКА ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Стаття посвящена аналізу процесів зниження соціальної активності молоді, її маргіналізації і спроб формування альтернативної моделі соціальної системи всередині держави.

The article is devoted to analysis of processes of youth social activity reducing, their marginalization and attempts of forming an alternative model of social system within the state.

З початком фінансово-економічної кризи, що почалася в 2008 році, ще більше актуалізувалися проблемами молоді в Україні,